

Matti Toivonen

Jäiden nostossa talvella 1953

Maatalous muuttuu. Vielä reilu 50 vuotta taaksepäin tarvittiin kaikkeen jäähdyttämiseen lähes yksinomaan jäitä. Eräänä helmikuun päivänä maitokuskin tuomana oli tonkan kannen välissä lappu, jossa oli tiedote jäänottoon tarvittavista miehistä. Talkootyö oli siihen aikaan varsin tavallista ja isolla väkimäärällä kaikki työ kävi paremmin, koska kaikki tehtiin pääosin käsivoimin. Isälläni oli puutavaraa hakattuna Leukussa, suuri leimikko, joka piti saada ajettua tienvarteen vielä kelien aikana. Niinpä isäni ehdotti minua menemään meijerin jäänottoon määrättynä päivänä.

Kun talkoopäivän aamuna menin talkoomiesten joukkoon, joku vanhemmista miehistä ilahtuneena sanoi, että on se mukava kun tulee nuoria miehiä altasahureiksi, kun vanhana on jo niin vaikeaa olla siellä jään alla. Hevosmiehet olivat erikseen, mutta muut miehet jaettiin eri töihin, toiset jäälle sahaamaan, lohkomaan ja ylösvetämään. Toiset menivät jäähuoneeseen järjestämään jäitä sitä mukaa kuin hevosmiehet niitä sivuaisareella ja avannosta nostolaitteella toivat paikalle.

Työt aloitettiin jäällä hakkaamalla avanto. Siitä päästiin aloittamaan sahaus. Sahattiin noin metrin pituudelta kaksi saumaa ja siitä voitiinkin lohkaista ensimmäinen pala, joka nostettiin ylös rautakankien avulla. Kun saatiin enemmän avantoon tilaa, käytettiin ylösvetoon laitetta, joka oli tehty aivan siihen tarkoitukseen. Laitteessa oli jalakset ja takana ylöspäin nousevat rautatapit, joissa oli eteenpäin käännetty lyhyet piikit, jotka pureutuivat nostossa jäähän estäen jään liukumisen sivulle. Laite irrotettiin vääntäisistä aina, kun laite työnnettiin avantoon ja jääkuutio ohjattiin laitteen kyytiin. Sitten hevonen peruutti avannon reunalle ja laite kiinnitettiin aisoihin. Jos oli lyhyt matka, niin jääpala vietiin suoraan sillä laitteella varastoon, mutta kun oli monia lastausmiehiä, käytettiin matalaa sivuaisarekiä kuorman siirtämiseen, sopihan siihen useita paloja kerrallaan.

Työt edistyivät ripeää vauhtia. Avanto suureni ja jäävuori kasvoi varaston oven edessä. Kun noin 50 kuutiota jäitä oli nostettu, kaikki miehet komennettiin jäitä järjestelemään jäähuoneeseen. Jäät laitettiin erityisen tiukkaan ja lähes kattoa myöten, että ne jäälohkareet olivat kuin yhtä jäätä siellä varastossa.

Samaan aikaan kuin muut lastasivat jäitä varastoon, hevosmiehet ajoivat suuren määrän sahanpurua läheiseltä sahalta. Sahanpuru tarvittiin peitteeksi jäiden päälle sulamista estämään kesäkuumalla.

Kun miehiä oli paljon koolla, niin siinä tuli puhetta monista asioista. Etupäässä puhuttiin hevosista, vanhemmat miehet myös kiusasivat poikamiehiä akan otosta. Myös kerrottiin kommelluksista, joita oli sattunut ennen jäänotossa, mm. eräs isäntä oli sanonut jäätä survoessaan, että taas meni yksi rautakanki. Niitä oli jo mennyt monia sitä ennen, olisikohan ollut vika siinä että oli liian löysä ote työkaluun. Kokemusrikas päivä oli nuorelle miehelle, muistorikas ja opettavainen. Muistan erityisesti meijerin antaman tarjoilun työn lomassa, joka oli siihen aikaan tosi hyvä.

Kirjoitti 19.02.05 Talonpojanmuseolta Kälviältä Matti Toivonen